

„Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2021-2027“ keskkonnasõbraliku aianduse ja kohalike sortide töögrupi II kohtumise memo

II kohtumine toimus 4. veebruaril 2020 Eesti Maaülikooli metsamajas, ruumis D239.

Osalejad

Kohtumisest võtsid osa Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eesti Keskkonnaiühenduste Koda, Eesti Aiandusliit, Põllumajandusamet, Eesti Maaülikool, Eesti Maaülikooli Polli Aiandusuuringute Keskus, Eesti Taimakasvatuse Instituut, PRIA, Põllumajandusuuringute Keskus, Keskkonnaministeerium, Mahepõllumajanduse Koostöökogu, Eesti Maasikakasvatajate Liit, Rebase talu, Maaeluministeerium.

Taust

Kohtumine korraldati Maaeluministeeriumi algatusel, kes koordineerib Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava 2021–2027 koostamist. Strateegiakava koostamise eesmärk on parandada põllumajandustootmise, toiduainete tootmise ja maapiirkondade säästvat arengut.

Euroopa Komisjon esitas 1. juunil 2018 seadusandlikud ettepanekud 2020. aasta järgse ÜPP kohta. Ettepanekute eesmärgiks on tagada, et ÜPP vastaks paremini praegustele ja tulevastele väljakutsetele, toetades samal ajal jätkuvalt Euroopa Liidu põllumajandustootjaid jätkusuutliku ja konkurentsivõimelise põllumajandussektori kujundamisel. ÜPP rakendamiseks perioodil 2021 – 2027 tuleb igal liikmesriigil koostada ÜPP strateegiakava, mis hakkab hõlmama nii põllumajanduse otsetoetusi, seni maaelu arengukavade alusel rakendatud maaelu arengu toetusi kui ka põllumajanduse ühise turukorralduse teatud sektoripõhiseid programme.

Arengukava koostamist puudutav info ja toimunud töögruppide materjalid asuvad Maaeluministeeriumi kodulehel: <https://www.agri.ee/et/upp-strateegiakava-2021-2027>

Päevakava

10.45 – 11.00: kogunemine ja tervituskohv

11.00 - 12.30: kohalike sortide arutelu

12.30 – 13.30: lõuna

13.30 – 17.00: keskkonnasõbralike aianduspraktikate arutelu

Sissejuhatus

Töögrupi kohtumise viis läbi keskkonnasõbraliku aianduse ja kohalike sortide töögrupi juht Eike Lepmets. Sellel kohtumisel keskendusime juba spetsiifilisemalt erinevatele võimalikele aianduspraktikate nõuetele ja kohalike sortide osas toetatavate kohalike sortide väljavalimise kriteeriumitele.

Selle töögrupi eesmärgiks on uueks programmiperioodiks välja töötada keskkonnasõbraliku aianduse toetuse ja kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse nõuded.

Arutelude tulemused

Kohalike sortide kasvatamise toetus

Euroopa Liidust antakse meile meetme kujundamiseks ette õiguslik raamistik, mida meil veel ei ole. Praegu võtame aluseks eelmise perioodi raamistiku, kus määratakse ära, mida loetakse kohalikeks sortideks, mida arengukava raames on võimalik toetada.

Eelmise perioodi EL õigusakt: säilitada selliste taimede geneetilisi ressursse, mis on kohalike ja piirkondlike oludega looduslikult kohanenud ning mille kadumine muudab genofondi vaesemaks.

Selle tõestuseks vajame piisavalt tõendeid, mis põhinevad teaduslikel tulemustel või näitajatel algupäraste (kohalike) liikide esinemise ja nende liigilise mitmekesisuse vähenemise ning vajaduse korral kohaliku tasandi peamise põllumajandustegevuse muutumise kohta.

Kohtumisel osalejad leidsid, et toetuskeemi võiks teha võimalikult lihtsaks, toetusmäärad gruppide/liikide kaupa, vajadusel tõsta mõni sort kõrgema määraga esile.

Eelmisel kohtumisel leiti, et meetmesse võiksid jääda üldjuhul samad sordid, mis eelmisel perioodil ja lisanduksid säilitussordid.

Arutati võimalikke sortide valiku kriteeriume.

Põllukultuurid (Teraviljad, õlikultuurid, rühvelkultuurid, heintaimed):

- Sordid, mida kasvatatakse teiste (sh Eesti) sortidega võrreldes vähem
- Ei kompenseeri mitte kehva müügitööd vaid teatud (vanemaid) sordiomadusi
- Nt sordilehte võetud Eesti vanemad sordid + säilitussordid?
- Eesti sordid: 100% Eesti aretajate (ETKI?) sordid/Eesti omanikud?

Tõendid

- Anda hinnang, kui palju külvatakse Eesti (vanemate) sortidega:
 - aluseks seemnete sertifitseerimise tulemused? PMA?
- Vaadata olukorda eraldi kultuurigruppide / liikide lõikes

Köögiviljakultuurid

- Sordid, mida kasvatatakse teiste sortidega võrreldes vähem
- Mõni köögiviljaliik, kus kasvatatakse peamiselt kohalikke sorte?
- Nt sordilehte võetud kõik Eesti sordid + säilitussordid?
- Eesti sordid: 100% Eesti aretajate (ETKI?) sordid/Eesti omanikud?

Tõendid ...

Puuviljakultuurid (õun, pirn, ploom, kirss)

- Kuidas tekkis kehtiv nimekiri / valiku printsiibid?
- Nimekirjas on sorte, mida ei tohiks toetada, pole registreeritud ja sordilehes
- Kas tahame teatud kultuuride kasvatamist esile tõsta? Ploom? Pirn?
- Mitmel nimekirjas oleva sordi toetatavate taimede hulk oli teistega võrreldes suurem / uued kasutusvaldkonnad? /kas läheks ka toetuseta? Õun: Paide Taliõun, Vahur, Meelis, Tallinna Pirnõun; ploom: Kihelkonna

Marjakultuurid (sõstrad, karusmari, vaarikas)

- Kuidas tekkis kehtiv nimekiri / valiku printsiibid?
- Mitmel nimekirjas oleval sordi toetatavate taimede hulk oli teistega võrreldes suurem / uued kasutusvaldkonnad?/kas läheks ka toetuseta/must sõstar: Albos, Moka, Mulgi Must
- Kas tahame teatud kultuuride kasvatamist esile tõsta?

Uue perioodi kriteeriumite valikul peab jälgima, et säiliks järjepidevus. Peaks jätkama nende sortide toetamist, millele on eelneval perioodil toetust küsitud, eriti püsikute hulgas. Osad puuvilja- ja marjakultuuride sordid lähevad nimekirjast välja, kuna need ei ole Sordilehes registreeritud ja nende istikuid pole saada ega tohi ka müüa. Samas, kui vanas aias on puu/põõsas olemas, peaks saama neile, mis on varasemalt on toetust saanud, toetust ka uuel perioodil küsida. Sortide valiku puhul peab jälgima, et paljundusmaterjal oleks kättesaadav. Kui meetme maht kahaneb siis pikaajalised kultuurid kannatavad, kuna nende toetusmaht väheneb. Heintaimede puhul oleks vaja toetada ka seemnetootmist, samuti osade köögiviljade puhul, kuna nende seemnete tootmine on raskendatud. Peame oskama põhjendada oma valikut ka Euroopa Komisjonile. Inimese ja ka loomade toidulaua mitmekesistamine võib olla põhjus, miks mingi sordi kasvatamist toetada.

Kohalike sortide meede on mahult väga väike meede, turgu oluliselt ei mõjuta. Pigem on see tähelepanu pööramine olulisele teemale, veidi tuge, et inimesed viitsivad sellega tegeleda. See on pigem missioonitunde toetamine. Tegemist peaks olema eesti sordiga, millel on geneetiline või

ajalooline väärtus. Kui ta on pika ajalooga, kultuuriliselt, etniliselt või geneetiliselt oluline, siis toetame. Kasvupinna suurus ei tohiks olla oluline. See meede on üks võimalus, kuidas toetada eestimaise puu- ja köögivilja kasvatust. Eesmärk ei peaks olema ainult kultuuripärandi hoidmine, see sort peab pakkuma huvi ka tootjale, kuidagiviisi kasutatav või eriliste omadustega. Säilitussortidest ilmselt kõik ei peaks nimekirja minema, vaatame üle ka Sordilehes olevad vanemad sordid, kas neil on mingid omadused, mida tahame säilitada.

- Eesti Taimekasvatuse Instituut vaatab üle põllukultuuride senise nimekirja, sõnastab uue perioodi valikukriteeriumid ja esitab töögrupile esialgse ettepaneku (koordineerib Külli Annamaa).
- Eesti Taimekasvatuse Instituut sõnastab köögiviljakultuuride valikukriteeriumid ja esitab töögrupile esialgse ettepaneku (koordineerib Ingrid Bender)
- EMÜ Polli Aiandusuuringute Keskus vaatab üle puuvilja- ja marjakultuuride senise nimekirja, sõnastab uue perioodi valikukriteeriumid ja esitab töögrupile esialgse ettepaneku (koordineerib Kersti Kahu).

Keskkonnasõbralikud aianduspraktikad

Puuvilja- ja marjakasvatuse toetus

ITK – ennetustegevused

Taimekaitses peame rääkima rohkem ennetusest ja seirest. Tootja peaks tõrjesse (eriti keemilisse) jõudma nõ viimases hädas, mitte esimesena. Oluline on looduslike vaenlaste soodustamine ja maastiku mitmekesisus, mosaiiksus.

Tootjal on kohustus järgida integreeritud taimekaitse nõudeid, sh ennetus ja seirevõtteid, meie saame kompenseerida täiendava tegevuse, mida tootja hetkel ise ei tee, sest seadus ei nõua.

1. **Bioloogilist mitmekesisust toetavate joonelementide kasutamine:** 2-liigiline kaitsehekk või mitmeliigilise taimestikuga rohumaariba või rohuma

Ühel küljel võib olla nõudena ja kui rohkem rajada siis pigem lisatoetus. Kas on olemas piirhektarite arv, millest alates ei peaks hekki rajama? Mida suuremad on põllumassiivid, seda mõttekam on kaitsehekk. Samas on hekk ennekõike tuulekaitseks, heki alune elurikkusele. Kui täna tootja tahab laieneda, siis peab ta eelkõige rentima maad ja ei hakka teise maal hekke istutama, tiike või künkaid rajama. Kas võiks siis heki rajamise eest eraldi toetust saada? Üheliigilist kaitsehekki on lihtsam rajada.

Metsa servaala on põllu jaoks oluline, metsa ääres on rohumaariba vajalik. Võimalus on jätta 15m lai teenindusala ja see on ka toetusõiguslik, kust siis hakkab see rohumaariba? Võibolla loobume niitmise nõudest, et eristada, kus on see rohumaariba? Laius peaks olema selline, et saab niita (nt 3m) ja 1x aastas niitekohustus. Veeseaduse järgi peab niikui ribasid jätma. Kas rohumaariba täidab ka teenindusala otstarvet?

Ettepanek, et kaitsehekk (rajatav või olemasolev) või mitmeliigilise taimestikuga rohumaariba võiks jääda valitavaks meetmeks, kuna tootjate võimalused on erinevad.

Täpsustame spetsialistidega, milline peaks olema rohumäär, et täidaks elurikkuse eesmärki, kui lai, kuidas eristada, kas peavad olema mingid liigid ja kas peab kuidagi määrama niitmise /tallamise.

Bioloogilist mitmekesisust toetavate (punkt)elementide kasutamine: lindude pesakast, röövlindude istumiskoht, putukapesa

Mesitaru ei peaks toetama – see on aedniku/mesniku enda huvi, soovime pigem toetada looduslike tolmendajaid. Putukahotelli ei pea poest ostma, selle asemel saab ise teha käepärastest vahenditest nt risuhunniku. Putukapesa ise lihtne rajada: telliskivi aukudega, erineva läbimõõduga torud plekkpurki, lillepotid, mis on täidetud põhuga ja riputatud aeda. Kivihunnik – hea pisiloomadele ja putukatele. Elektripost ei asenda röövlindude istumiskohta.

Ettepanek jätkata seniste punktelementide toetamist va. mesitarud. Võibolla lisada elementide hulka kivi/risuhunnik.

2. Looduslike vaenlasi soodustavad majandamisvõtted

Toetusõiguslikul maal hoitakse viljapuude ja marjapõõsaste reavahed vähemalt kahe kolmandiku ulatuses rohukameras.

Kas on üldse vaja kehtestada 30 cm piirangut rohu kõrgusele? Võib-olla piisab nõudest, et 1 kord aastas vähemalt niita. Hilisem vahemärkus: teistel pindalameetmetel kaob iga-aastase niitmise nõue arvatavasti ära (kuid maal ei tohi lasta võsastuda).

Ettepanek jätta eraldi valitavaks tulemuspõhiseks meetmeks / täiendavaks astmeks: nn elurikkuse tutid (niitmata alad), võraalustele mehhaaniline harimine (herbitsiidide keeld), multside kasutamine.

ITK – seire

Feromoonpüüniste kasutamine

Hea senise skeemi meede. Pigem kasutada seireks, väljapüügiks võib olla liiga kulukas.

Seiretulemuste fikseerimine – kas on vaja kuhugi kirja panna? Seiratakse küll aga ei panda kirja. Toetuse kehtivas määruuses on nõue, et taotleja korraldab enne taimekaitsevahendi kasutamist taimekahjustajate seire ning kannab andmed seire kohta veeseaduse alusel peetavasse põlluraamatusse. Samuti kehtib nõue, et taotleja kannab andmed majapidamise põllumajandusmaal tehtud tegevuste kohta veeseaduse alusel peetavasse põlluraamatusse. Ametliku põlluseire andmeid ei ole väga võimalik aianduses kasutada, spetsiifilisi kahjureid ei seirata ja need teevad kõige rohkem kahju.

Liimpüünised - Toetada ka pigem seirevahendina.

Ettepanek jätkata feromoonpüüniste toetamist seireks/indikaatoriks, vajadusel lisada liimpüünised seireks. Lisa valikuna võib kaaluda feromoonpüüniste kasutamist väljapüügiks.

ITK – kahjurite füüsiline tõrje

3. **Mehhaaniliste tõrjevõtete kasutamine** kahjurite tõrjumiseks (katteloor, kattevõrk, liimpüünised, püüniskausid jms)

- ▶ Püünisvõrku peab kasutama õigel ajal, muidu pole kasu, võib kasu asemel hoopis kahju tuua. Väga kallis ja peab täpselt teadma liigi bioloogiat. Ei jäta toetuse saamise nõudeks.
- ▶ Püünisvöö tüvede ümber - sellega on võimalik talvituvad putukad kinni pidada. Pigem tootja enda valik, ennetamiseks.
- ▶ Võraaluste korrashoid on elementaarne, integreeritud taimekaitses sees.

Tüvede valgendamine, lubjaga pritsimine – et vältida päikesekahjustusi, tõrjub samblikke, kahjurputukaid. Tüvede lupjamine ja raudsulfaadi kasutamine on üks võimalike tõrjemeetmeid, pigem koolituse, käsiraamatu teema.

Ettepanek –võrkude kasutamist ei toeta, liiga kallis investering; püünisvööd ei toeta. Võraaluste mehhaaniline hooldamine – herbitsiidide keeld lisameetmena.

4. Mullaproovid

Kas tootja oskab teha järeldusi tulemustest? Neid proove pole ju mõtet niisama teha. Mis pinna pealt proove peab võtma? 1 proovivõtt KSM 5ha, KSA 3ha peale.

Ettepanek mulla täisanalüüs toetusesse sisse kirjutada, aga selle võrra peaks toetus tõusma, kuna see on kallim.

5. Kohustuslik koolitus

Ettepanek, et see oleks ikkagi spetsiaalne MeMi poolt tellitud keskkonnasõbraliku aianduse koolitus. Võib olla üks koolitus keskkonnasõbralik aiandus üldisemalt ja teine siis vastavalt kitsam, kas puuvilja-, marjakasvatuse või köögiviljakasvatuse kohta. Käsitleda rohkem integreeritud taimekaitse võtteid.

Võimalusel anda välja käsiraamat, erinevate võtete kirjeldamiseks.

6. Vee kasutuse reguleerimine

Uurime teemat edasi.

Köögivilja- ja maasikakasvatamise toetus

ITK – ennetustegevused

7. Bioloogilist mitmekesisust toetavate joonelementide kasutamine

Põllu ühel küljel võiks olla mitmest liigist koosnev riba või põld ja parem on, kui loodusliku taimestikuga (sh servaalad). Tuleks vältida ökolõkse – meelitame head putukad kohale ja siis harime maa üles. Seetõttu on paremad pikaajalised elu- ja toitumispaigad.

Üheaastaste kultuuride puhul on teenindusala keeruline rohukamaras hoida, kui kasutatakse palju masinaid. Mitmeaastastel on see rohukamaras hoidmine väga mõistlik. Rohukamar on keskkonna seisukohast parem kui mustana hoidmine, märjal ajal kannab paremini.

Maasikas - kehtivas määruses on sätestatud, et taotleja hoiab maal, millel kasvatab maasikataimi, maasika reavahed multšiga kaetuna või niidetud rohukamaras. See nõue peaks jääma. Põhku multšina kasutada keeruline – ei ole saada, sisaldab TKV jääke, hekseldada on raske. Reavahed rohukamas on vaja hoida niikuinii.

Ettepanek – Rohukõrguse nõuet pole vaja. Lisameetmena köögiviljapõllu serva külvata mitmeliigiline taimeriba putukatele.

8. Bioloogilist mitmekesisust toetavate (punkt)elementide kasutamine

Väiksed kivihunnikud jm nurkadesse, põlluservadesse? Keeruline. Põllu äärtesse saab paigutada punktelemente, kivihunnikuid. Põllu keskele elementide paigutamine on mõttetu, segab harimisel.

Ettepanek – punktelemendid ei ole mõeldavad põllu keskele. Koolitusel saab parimad praktikad välja tuua, kuidas elurikkust suurendada, äärtesse midagi panna.

9. Kultuuride mitmekesisus

Erinevate kultuuride koos või ribadena (6 m, 12 m) jne kasvatamine. Nt seltsilistaimede kasvatamine, kasvatatakse põhikultuuri vahel. Innovatsioonimeetmes võiks neid asju proovida, et teha katseid suurematel pindadel.

Ettepanek - Innovatsiooniklastri toetuse alt võiks uurida erinevate kultuuride koos kasvatamist, ka ribadena suurematel aladel.

ITK - seiretegevused

Taimekahjustajate seire tõrjevajaduse hindamiseks. Taimekahjustajate prognoosi- ja riskimudelid köögiviljakultuuridele praktiliselt pole.

Ettepanek - jääb see, mis määruks praegu baasnõudena kirjas: kui taotleja taotleb toetust keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse eest, korraldab ta enne taimekaitsevahendi kasutamist maal, kus kasvatab köögivilja, ravim- ja maitsetaimi, taimekahjustajate seire ning kannab andmed seire kohta veeseaduse alusel peetavasse põlluraamatusse. Taotleja kannab andmed majapidamise põllumajandusmaal tehtud tegevuste kohta veeseaduse alusel peetavasse põlluraamatusse.

Tõrje

10. Looduslik taimekaitse

Tõmba-tõuka kultuuride kasvatamine - püüniskultuur koos kahjuriga sisse künda? Pindala peab olema piisavalt suur, et oleks atraktiivne, 10-15% põllu pindalast.

Ettepanek – EMÜ pakub välja, mis võiks olla konkreetne ettepanek loodusliku taimekaitse lisameetmeks. Kas on reaalne rakendada või jääb koolituse või klasteri teemaks?

11. Mehaanilise umbrohutõrje jm võtted

Ettepanek - Lisameetmena kaaluda toetuse maksmist vastavalt hektarite arvule, kus on järgitud mehhaanilist umbrohutõrjet või siis nõudena kogu ettevõtte põllumaa kohta.

12. Keemilise taimekaitse alased piirangud

Ettepanek - Kui tuleb herbitsiidi kasutamise keeld köögivilja ja maasika puhul, pole ka keemilise taimekaitse täiendavat nõuet vaja (nagu praegu glüfosaadi keeld).

Mullameetmed

13. Mullaproovid (kehtiv määrus)

Ettepanek - Huumusbilansi koostamine peaks olema pigem kohustusliku koolituse osa.

14. Vahekultuuride kasvatamine

Mulla org süsiniku suurendamine on kõigi köögiviljakasvatajatele oluline. Mahemeetmesse sobib hästi.

Ettepanek – ootame ära keskkonnapraktikate töögrupi otsuse.

15. Sõnniku, komposti, multši kasutamine

Valitava meetmena, et ei kasuta üldse mineraalseid väetisi. Oma ettevõttes toodetud orgaanika ärakasutamine, jäätmete vähendamine. Oluline teada millal panna, kuna tohib kasutada.

Ettepanek - valitavaks meetmeks, et ei kasuta mineraalseid väetisi.

Koolitus

16. Kohustuslik koolitus 1+1

Tootja võiks olla keskkonnateadlikum ja targem. Koolitusega võiks käsitleda taimekahjustajate põhilise tunnuste määramist, erinevate looduslike ennetavate meetmete rakendamist bioloogilise mitmekesisuse ja looduslike vaenlaste arvukuse suurendamiseks.

Ettepanek – koolitusel käsitleda põhiliste taimekahjustajate määramist, seire tegemist ja seire tulemuste kirjapanekut/analüüsi, erinevate looduslike ennetavate meetmete rakendamist bioloogilise mitmekesisuse tõstmiseks ja looduslike vaenlaste arvukuse suurendamiseks.

17. Planeerimise soodustamine

Mida oleks vaja senisest enam planeerida, kuidas seda kontrollida? Sidumine E- agronoomiga? Suurandmete kogumise ja haldamise süsteem. Andmed on nii erineva kvaliteediga.

Ettepanek - jääme esialgu äraootavale seisukohale.

Lisateemad

18. Nõuetega trikitamine – kuidas vältida?

Põldoa puhul tekkis trikitamine, vt kultuuride nimekirjad üle: kapsasrohi, põlduba. Põlduba söögiks on köögivili, söödaks on põllukultuur.

Ettepanek – vaadata üle toetatavate kultuuride nimekirjad.

19. Kuidas seda meetet ka katmikaladele laiendada?

Kas katmikala saab olla põllumajandusmaa? Mis see nõue katmikalaga on? Kui maasikas on tunnelis mullas, siis on ok.

Vastus: Praegusel perioodil: toetusõigusliku põllumajandusmaana EI KÄSITLETA vundamendile rajatud kasvuhooned. S.t toetusõiguslikud ON muldpinnaga kasvuhooned, kus taimi kasvatatakse

mullas. Kasvuhooned, kus taimi kasvatatakse nt kivivillal või kasutatakse hüdroponilist süsteemi, ei ole toetusõiguslikud.

20. Viljavaheldus – külvikord

Aiandusel peaks olema erisus kuupäevade osas. 15. juuni on väga piirav, kuna ei ole monokultuur ja kultuuriti on köögiviljad erinevad ja aastad on erinevad. Peab vaatama, mis on siis see põhikultuur, kui saad mitu kultuuri samal maal. Põhikultuur – see kuupäeva nõue on jäänud sisse vanast ajast, teistel riikidel seda nõuet ei ole.

Ettepanek – KSM määrusesse (kui jäävad ühendatuks) viia sisse aianduse erisus põhikultuuri külvamise kuupäeva osas.

Edaspidi arutluseks – köögiviljade külvikord ja kuidas määrata põhikultuuri kui külvatakse mitu kultuuri järjest samale maale. Vaatame hiljem, kuidas uue KSM-iga seda ühildada.

21. Meetmega liitumine

KSM-i huvilisi on palju aga aiandusmeetme huvilisi vähe. Kui KSM-is ei lubata liituda, siis ei saa ka aianduse meetmega liituda – piirav. Ühe või kahe kultuuri kasvatajatel võib olla raske kõiki KSM-i nõudeid täita (nt. liblikõieliste osa).

Ettepanek - teha lihtsamaks aiandusmeetmega liitumine